

Joodse geschiedfilosofie: teksten

15 januari 2012

Dewariem 26, 4-10

4. Als de priester de mand in ontvangst heeft genomen en die voor het altaar van de Eeuwige, uw God, heeft neergezet, 5. moet u het volgende voor de Eeuwige belijden: 'Mijn vader was een zwerfende Arameeër. Hij trok naar Egypte en woonde daar als vreemdeling met een handvol mensen, maar ze groeiden uit tot een zeer groot en machtig volk. 6. De Egyptenaren begonnen ons slecht te behandelen: ze onderdrukten ons en dwongen ons tot slavenarbeid. 7. Toen klaagden we de Eeuwige, de God van onze voorouders, onze nood. Hij hoorde ons hulpgeroep en zag ons ellendig slavenbestaan. 8. En de Eeuwige bevrijdde ons uit Egypte, met sterke hand en opgeheven arm, op angstaanjagende wijze, met tekenen en wonderen. 9. Hij bracht ons hierheen en gaf ons dit land, dat overvloeit van melk en honing. 10. Eeuwige, hierbij breng ik u de eerste opbrengst van het land dat u me gegeven hebt.' Bied de Eeuwige, uw God, zo uw gaven aan en kniel voor hem neer.

Dewariem 32, 7

Denk aan de tijden van weleer,
Verdiep u in het verre verleden.
Vraag uw vader ernaar, hij zal het vertellen;
Vraag de oudsten en zij zullen verhalen.

Pirke Avot I, 1-4

1. Mosjé ontving de Tora van de Sinaj en gaf haar opgeschreven en mondeling verklaard ter verdere overlevering aan Jehosjoe'a en Jehosjoe'a aan de raad der oudsten, deze aan de profeten; de profeten gaven haar ter overlevering aan de 'mannen van de grote vergadering'. Deze hebben drie stellingen verkondigd: a) Wees voorzichtig bij het oordeelvellen. b) Leid veel leerlingen op. c) Stel beperkingen vast voor wat volgens Tora geoorloofd is.

2. Sjim'on de Vrome was een van de laatste van de 'grote vergadering'. Hij had als kernspreuk: Op drie principes berust de wereld. Op de Tora, op de dienst voor God en op het verlenen van menslievende diensten.

3. Antigonus uit Socho ontving de overlevering van Sjim'on de Rechtvaardige. Zijn lijfspreuk was: Weest niet als knechten die de baas dienen alleen maar om loon te ontvangen, maar weest als de knechten die de baas dienen niet alleen maar om loon te ontvangen, maar heb ontzag voor God.

4. José ben Jo'ezer uit Tseréda en José ben Jochanan uit Jeroesjalajiem waren de volgenden in de keten der overlevering. José ben Jo'ezer uit Tseréda zegt: Laat uw huis een ontmoetingscentrum zijn voor geleerden, zet je neer aan hun voeten en neem leergierig hun woorden op.

Pirke Awot IV, 17

Rabbi Sjim'on zegt: 'Drie kronen zijn er: de kroon van de Tora, de kroon van het priesterschap en de kroon van het koningschap, maar de kroon van de goede naam overtreft ze allen.'

R. Josef Karo, *Sjoelchan Aroech* 1565

'It is prohibited to read on the Sabbath profane belletristic and erotic literature, such as the books of Immanuel as well as books of wars. They are also prohibited on weekdays because this is "sitting in a gathering of thoughtless people".'

19 februari 2012

Lees eerst de losse PDF-tekst over de *Martelaren van Mainz* uit de LJJ-sidoer blz. 496-499.

Mainz Anonymus (1096) over de kruisvaarders te Worms:

‘There was a certain young man, named R. Meshullam ben Isaac. He called out loudly to all those standing there and to Zipporah his helpmate: ‘Listen to me both great and small. This son God gave me. My wife Zipporah bore him in her old age and his name is Isaac. Now I shall offer him up as did our ancestor Abraham with his son Isaac.’ Zipporah replied: ‘My lord, my lord. Wait a bit. Do not stretch forth your hand against the lad whom I have raised and brought up and whom I bore in my old age. Slaughter me first, so that I not witness the death of the child.’ He then replied: ‘I shall not delay even a moment. He who gave him to us will take him as his portion. He will place him in the bosom of Abraham our ancestor.’ He then bound Isaac his son and took in his hand the knife with which to slaughter his son and made the benediction for slaughtering. The lad answered amen. He then slaughtered the lad. He took his screaming wife. The two of them departed together from the chamber and the crusaders killed them.’

‘All these things were done by those whom we have singled out by name... The rest of the community and the notables of the congregation, for whom we have not detailed their activities and their piety, they did all the more. The activities which they undertook in order to proclaim the unity of the Name of the King of kings, the Holy One blessed be he, [were] like those of Rabbi Akiba and his associates, and they stood the test like Hananiah, Mishael and Azariah.’

Solomon bar Simson kroniek (Mainz 1140) over de toespraak van R. Mozes Cohen te Keulen:

‘Then the pious and faithful one – the priest who stood above his brethren – said to the congregation seated around him at the table: ‘Let us recite the grace to the living God and to our Father in heaven. For the table is set before us in place of the altar. Now let us rise up and ascend to the house of the Lord and do speedily the will of our Creator. For the enemy has come upon us today. We must slaughter on the Sabbath sons, daughters, and brothers, so that he bestow upon us this day a blessing. Let no one have mercy – either on himself nor on his companions. The last one remaining shall slaughter himself by the throat with his knife or pierce his belly with his sword, so that the impure and the hand of evil ones not sully us with their abominations. Let us offer ourselves up as a sacrifice to the Lord, like a whole burnt offering to the Most High offered on the altar of the Lord.’

R. Josef Karo, *Sjoelchan Aroech 1565 (herhaling van 15 januari)*

‘It is prohibited to read on the Sabbath profane belletristic and erotic literature, such as the books of Immanuel as well as books of wars. They are also prohibited on weekdays because this is “sitting in a gathering of thoughtless people”.’

Azariah de’ Rossi, *Me’or enajiem* (Mantua 1573-1575)

‘First, for the sake of truth itself, which is sought also by thousands of scholars through investigations more irrelevant than this one. It is like a divine seal; [it is] the virtue of a beautiful soul; [it is] worthy of being sought after by all.

Second, and more important, is that in the process of this inquiry we shall have occasion to understand certain scriptural passages better...

And the third reason, not to be dismissed, is that from this discussion will be truly clarified issues relevant to the time of the Mashiah [hilcheta li-mesjiecha], whose coming, according to many reliable sources, is imminent, and who will remove the obstacles in the path of our people.’

De Maharal (ca. 1525-1609) over De’ Rossi en *Me’or enajiem*:

‘This man has not comprehended the words of the Sages, neither their minor sayings nor even less their major pronouncements... All his words are completely vain and void, unworthy of any reply... Therefore this book belongs to the type of extraneous books which are forbidden to read, and every man who adheres to the religion and law of Moses and believes in the Written and Oral Torah should keep this book out of his home and should not look into it, either mentally or physically.’

David Gans, *Tsemach David* (Praag 1592)

‘Let us not seek novel things, for we have only what our ancestors bequeathed to us, and the tradition and custom of our forefathers shall be as a law to us and shall not depart from our mouths and from the mouths of our children and from the mouths of our children’s children to all eternity.’

‘I have written this part of my book for a generation tired of *galut* with a view to gladden the somber hearts of breadwinners who earn their livelihood by strenuous exertion, so that coming home from their toil and drudgery they might rest and take comfort in reading if many new and old things.’

‘At a time when Christians are fighting among themselves and more than a million Christians have been killed and slaughtered in our time during the past fifty years, the children of Israel have remained unscathed, and blessed be the Lord who has bestowed his loving kindness upon us.’

Menachem Man ben Sjlomo ha-Levi Amelander, *Sjeëris Jisroël* (Amsterdam 1743)

‘Mosjé rabenoe zegt in Dewariem 32, 7: ‘Denk aan de tijden van weleer, verdiep u in het verre verleden. Vraag uw vader ernaar, hij zal het vertellen; vraag de oudsten en zij zullen verhalen.’ De uitleg van dit vers is: Mosjé rabenoe heeft Israëel bestraft omdat zij tegen de Heilige geloofd zij Hij hebben gezondigd, omdat zij zichzelf kwaad hebben aangedaan en ook aan God. Want Gods werken zijn oprecht. Daarom zegt hij verder: overdenkt de dagen van de wereld en begrijp de jaren van alle geslachten, vraag je vader, laat het hem vertellen en vraag je oudsten – dat zijn de geleerdsten – die zullen het je zeggen. Want de overdenking van de oude tijden brengt de mens groot nut. Want ten eerste brengt het aan de mens יראה (vrees) en אהבה (liefde). Men leert hoe de Heilige geloofd zij Hij zijn vromen en onze heilige vaders geholpen heeft en dat zij grote wonderen gedaan hebben. Daardoor leert de mens dat hij God lief moet hebben en vrees voor Hem dient te hebben. En als hij leert hoe de Heilige geloofd zij Hij de kwaden gestraft heeft, zoals het geslacht van de torenbouw en van de zondvloed en Sodom en Amora, daardoor zal hij angst krijgen om kwaad te doen. En er is nog meer nut door te leren, hetzij voor דרך ארץ (landsgewoonten), hetzij voor andere zaken die de mens tegenkomt. Als iemand geleerd heeft wat er vroeger gebeurd is, dan kan hij er een exempel aan nemen en kan er goed van leren. Zoals een wijze heeft gezegd: de wijsheid heeft een ouderdom zonder jaren. Want als een mens nog jong is, maar heeft veel gelezen en geleerd, weet hij veel meer als een veel ouder mens die niets geleerd heeft.’

‘Jullie kinderen van Israël, mijn broeders, deze geschiedenis die ik voorgenomen heb om voor jullie te beschrijven, is een zwaar werk. Want wij hebben weinig ordentelijke auteurs die na de tijd van onze heilige profeten hebben geschreven. Daarna is er Josef ben Gorion de Kohen en legeraanvoerder geweest die voor ons heeft beschreven de geschiedenis die onze ouders is overkomen ten tijde van de Tweede Tempel. Verder hebben wij geen auteurs die de zaken hebben beschreven die ons joden vanaf dat moment en verder zijn overkomen in alle delen van de wereld. De oorzaak daarvan is de grote galoet (diaspora) en verdrijvingen die ons destijds zijn overkomen. Daardoor zijn veel boeken verloren gegaan en ook kan het zo zijn dat zij zo ver van elkaar vandaan woonden dat de een niet van de schrijvers van de ander afwist en daardoor niet over de ander kon schrijven. Daarom heb ik mij voorgenomen om onze geschiedenis te beschrijven in alle delen van de wereld waarover wij zijn verspreid geworden en wat ons is overkomen in de 1675 jaar die zijn gepasseerd sinds onze Tweede Tempel is verwoest. Tot het jaar waarin wij zitten, 5503. De vertelling zal ik eerst opbouwen uit onze joodse schrijvers en daarna zal ik ook brengen wat de wijzen der wereld die voor ware schrijvers worden gehouden daarover hebben geschreven. En ik hoop dat niemand het me euvel zal duiden, want onze wijzen zeggen: כל האומר דבר חכמה אפילו באומות נקרא חכם (een ieder die wijs spreekt, zelfs vanuit de volkeren, heet een wijze), dat is in het taytsch: wie een wijsheid spreekt, zelfs als hij van een ander volk is, die zullen wij noemen een wijze. En ten tweede is het onmogelijk gebleken om alle zaken te beschrijven uit joodse literatuur omdat ze weinig over de laatste tijden beschreven hebben.’

11 maart 2012

Isaac Euchel, *Toledot rabenu he-hakham Moshe ben Menachem* (Berlijn 1788) 123

‘History consists of the events that take place in every state, and in truth knowing it is of great benefit, since it is filled with the occurrences that happened to human beings in general and to particular individuals at various times. From it one can learn to walk in the way of one’s country, to compare situations, times, nations, and persons – with regard to laws, religions, and customs. In the end one strengthens his ability to distinguish between truth and falsehood as well as to improve his moral qualities. One is able to adapt his own inclinations to the virtues of upright men, the performers of great deeds, whose life histories he has found in these narratives – and may other such benefits.’

15 april

Simon Dubnow, *Jewish history, an essay in the philosophy of history* [Engelse vert.; origineel in het Russisch, 1893]

The final lesson to be learned is that in the sunny days of mankind's history, in which reason, justice, and philanthropic instinct had the upper hand, the Jews steadfastly made common cause with the other nations. Hand in hand with them, they trod the path leading to perfection. But in the dark days, during the reign of rude force, prejudice, and passion, of which they were the first victims, the Jews retired from the world, withdrew into their shell, to await better days. Union with mankind at large, on the basis of the spiritual and the intellectual, the goal set up by the Jewish Prophets in their sublime vision of the future (Isaiah, ch. ii, and Micah, ch. iv), is the ultimate ideal of Judaism's noblest votaries. Will their radiant hope ever attain to realization? If ever it should be realized,--and it is incumbent upon us to believe that it will,--not a slight part of the merits involved will be due to Jewish history. We have adverted to the lofty moral and humanitarian significance of Jewish history in its role as conciliator. With regard to one-half of Jewish history, this conciliatory power is even now a well-established fact.

The first part of Jewish history, the Biblical part, is a source from which, for many centuries, millions of human beings belonging to the most diverse denominations have derived instruction, solace, and inspiration. It is read with devotion by Christians in both hemispheres, in their houses and their temples. Its heroes have long ago become types, incarnations of great ideas. The events it relates serve as living ethical formulas.

But a time will come--perhaps it is not very far off—when the second half of Jewish history, the record of the two thousand years of the Jewish people's life after the Biblical period, will be accorded the same treatment. This latter part of Jewish history is not yet known, and many, in the thrall of prejudice, do not wish to know it. But ere long it will be known and appreciated. For the thinking portion of mankind it will be a source of uplifting moral and philosophical teaching. The thousand years' martyrdom of the Jewish people, its unbroken pilgrimage, its tragic fate, its teachers of religion, its martyrs, philosophers, champions, this whole epic will in days to come sink deep into the memory of men. It will speak to the heart and the conscience of men, not merely to their curious mind. It will secure respect for the silvery hair of the Jewish people, a people of thinkers and sufferers. It will dispense consolation to the afflicted, and by its examples of spiritual steadfastness and self-denial encourage martyrs in their devotion. It is our firm conviction that the time is approaching in which the second half of Jewish history will be to the noblest part of thinking humanity what its first half has long been to believing humanity, a source of sublime moral truths. In this sense, Jewish history in its entirety is the pledge of the spiritual union between the Jews and the rest of the nations.

Zoals bekend kan de joodse geschiedenis vanuit het oogpunt van inhoud of kwalitatieve structuur worden beschreven als bestaand uit twee delen. De scheidslijn tussen deze twee delen is het moment waarop de joodse staat onherstelbaar ten onder ging onder de slagen van het Romeinse rijk (70 n.d.g.j.).

Het eerste deel beschrijft de lotgevallen van een volk dat vaak afhankelijk was van sterkere naties, maar dat desondanks zijn eigen grondgebied en zelfbestuur wist te behouden en dat werd geregeerd volgens zijn eigen wetten. In het tweede deel ontmoeten wij de geschiedenis van een volk zonder regering, sterker nog ook zonder land, een volk beroofd van alle tastbare kenmerken van nationaliteit, dat desondanks erin slaagt zijn geestelijke eenheid, zijn oorspronkelijkheid, geheel en onverminderd te behouden. (...)

Op het moment dat de kracht en de vruchtbaarheid van de joodse geest hun hoogtepunt bereikten, vond een politieke omwenteling plaats - de periode van het ronddolen zonder thuishaven brak aan. Het leek erop dat het noodlot van de geschiedenis het joodse volk een laatste les wilde leren, voordat het werd verstrooid naar alle uiteinden van de wereld, een les die het kon meenemen voor onderweg. Zij scheen te willen zeggen: 'U bent nu gereed om op weg te gaan. Uw karakter is voldoende gevormd; u kunt de bitterste tegenslagen verdragen. U draagt bij u een onuitputte-lijke voorraad energie. Honderden, ja duizenden jaren zult u kunnen leven in omstandigheden die het einde zouden betekenen van elk ander volk dat zou leven in meer dan één land. Een staat, een grondgebied, een leger, al de uiterlijkheden van nationale macht, zijn voor u overbodige luxe.

Ga de wereld in en breng het bewijs dat een volk kan overleven zonder deze attributen, en dat het, alleen en uitsluitend door zijn geestkracht, alle wijdverspreide onderdelen kan aaneen smeden tot één stevig organisme.'

En het joodse volk ging op weg en heeft het bewezen. (...)

De joodse geschiedenis toont de student ervan overtuigend aan dat het joodse volk altijd voornamelijk een geestelijke natie was, ook toen het politiek zelfstandig was, en dat het een geestelijke natie blijft ook in onze dagen. Bovendien leidt het hem tot het inzicht dat het joodse volk, juist omdat het een geestelijke entiteit is, onvernietigbaar is. Het lichaam, de vorm, kan worden vermoord, maar de geest is onsterfelijk. Beroofd van zijn land en verspreid over de wereld, blijft het joodse volk leven en zal het blijven leven omdat het is doordrongen van een creatief grondbeginsel, een grondbeginsel dat de wortel is van zijn bestaan en een eigensoortig product van zijn geschiedenis.

Dit grondbeginsel bestaat, ten eerste, uit een totaliteit van specifieke religieuze, morele en filosofische idealen, waarvan de vertolker altijd het joodse volk was, in zijn geheel of in de persoon van zijn meest vooraanstaande vertegenwoordigers.

Ten tweede bestaat dit grondbeginsel uit het geheel van zijn historische geheugen: herinneringen aan wat het joodse volk in de loop van vele eeuwen heeft meegemaakt, gedacht en gevoeld tot in het diepst van zijn wezen.

Tenslotte bestaat het uit het bewustzijn dat het ware Jodendom, dat in het verleden zo veel grote zaken heeft weten te bereiken voor de mensheid, zijn taak nog niet heeft volbracht en dat het daarom niet ten onder mag gaan.

Kort gezegd, het joodse volk leeft omdat het een levende ziel bezit die weigert gescheiden te worden van haar omhulsel. Zij kan er niet uit worden verdreven door welke zware ongelukken of tegenslagen ook, die beslist fatale schade zouden toebrengen aan organismen die niet zo stevig zijn.

Haim Hillel Ben-Sasson ed., *A history of the Jewish people* 3 dln. [Hebr.: 1969; Engels: 1976)

Shmuel Ettinger: 'One cannot overemphasize the tremendous force of historical continuity and of enduring conscious historical existence.... The Holocaust and the State of Israel are indisputable testimony to the fact that... the communal and national uniqueness [of the Jews] has never ceased to be significant.'

David Biale, *Cultures of the Jews, a new history* (New York 2002)

The present work is also the product of a particular time. Ours is a self-conscious age, when we raise questions about old ideologies and "master" narratives and no longer assume as unchanging or monolithic categories like "nation" and "religion." Teleologies, whether national or religious, are harder to sustain, just as categories that were foundational for previous generations, such as Homeland and Exile, have lost their ideological edge. We have become acutely aware – and critical – of how we use these categories to construct the past; instead of accepting them as immutable and given, we try to see them too as products of historical contexts. We are conscious, perhaps more than any earlier generation, of how our contemporary culture and commitments influence the ways we view our historical subjects.

The task of the contemporary historian of Jewish culture is, then, paradoxical: to find commonalities between the past and present, but also to preserve all that is different and strange in that past. The singularly modern questions of Jewish identity – what is it that defines a Jews and where are the borders between what is and is not Jewish – preoccupy each of us as we reconstruct the variety of Jewish cultures. What it meant to be a Jew in biblical Canaan, Hellenistic Alexandria, sixteenth-century Poland, or nineteenth-century Morocco was certainly not the same as what it is today, nor were the questions we pose necessarily their questions. But by refracting our study of cultures past through such modern questions, those cultures appear at once more familiar *and* more alien. And by looking in the mirrors of the many and diverse Jewish cultures over the centuries, we may hope to see reflections of who the Jews were, what they are now, and, perhaps, some shards that they may use in fashioning what they will become.'

20 mei 2012

De Maharal (Judah Löw ben Betzalel van Praag), *Netzach Jisraël* (Jeruzalem 1971) 122-134

‘Exile represents a change in the order of the world. Such a change of order is difficult to sustain: there is always a desire to negate it – that is, to gather together out of exile and ascend the wall. God, therefore, decreed that Israel are not to rebel against the nations by leaving their rule and that the nations not subjugate Israel overly much, for otherwise the Exile could not exist. He decreed that they not ascend the wall and ingather the exiles, that they not force the End even by means of prayer and petition. He adjured them by the heavens and earth: just as the latter keep the cosmic law ordained by God with no alteration, thus Israel will keep that which God, may He be blessed, has decreed upon them in their exile.’

Chatam Sofer, *Torat Moshe* (Pressburg 1879) I: 36

‘There may have been times in the past when we could have been partially redeemed [or given peace with the nations of the world in whose shadow we live] or even granted such redemption as [were our forebears] in the days of the Second Commonwealth. But it would have been pointless, for even had we compromised and accepted that sort of redemption for ourselves, our holy ancestors could never have reconciled themselves to anything less than full redemption. Thus it is worthwhile for the people of Israel to suffer prolonged exile in order to attain such redemption in the end.’

R. Shalom Dov Baer Schneersohn, *Iggerot kodesj* (New York 1982) I: 222, 292, 58

‘In order to infuse our brethren with the idea of being a ‘nation’ and an independent polity, the Zionists must give nationalism precedence over the Torah, because it is known that those who cling to the Torah and the commandments are not likely to change and accept another identity; especially such as is implied in leaving exile by force and redeeming themselves by their own power. Hence, in order to implement their idea, the Zionists must distort the essence [of Jewishness] in order to get [the Jews] to assume a different identity.’

‘The redemption that took place through Moses and Aaron was also not a full one, for the Jewish people were once again [to be enslaved, to Babylonia]; and even less so was the redemption at the hands of Hananiah, Mishael, and Azariah [i.e., the creation of the Second Commonwealth]. In the present exile we must expect redemption and salvation only at the hands of the Holy One, blessed be He, Himself, not by flesh and blood, and thus will our redemption be complete.’

R. Isaac Jacob Reines, *Ha-Melitz* 78 (1900)

‘Anyone who thinks the Zionist idea is somehow associated with future redemption and the coming of the Messiah and who therefore regards it as undermining our holy faith is clearly in error. Zionism has nothing whatsoever to do with the question of redemption. The entire point of this idea is merely the improvement of the condition of our wretched brethren. In recent years our situation has deteriorated disastrously, and many of our brethren are scattered in every direction, to the seven seas, in places where the fear of assimilation is hardly remote. The Zionists saw that the only fitting place for our brethren to settle would be in the Holy Land. And if some preachers, while speaking of Zion, also mention redemption and the coming of the Messiah and thus let the abominable thought enter people’s minds that this idea encroaches upon the territory of true redemption, only they themselves are to blame, for it is their own wrong opinion they express.’

R. Abraham Isaac Kook, *Orot ha-kodesj* (Jeruzalem 1964) 3: 194

‘An ideal state, one that has the highest of all ideals engraved in its being, the most sublime happiness of the individual, this shall be our state, the State of Israel, the pedestal of God’s throne in this world, for its only aim shall be that the Lord be acknowledged as one and His Name one, which is truly the highest happiness.’